# پەیـــامەکەی بەڕێـــز ئەجەلان!..
# حەسەن ڕازانی

**چەند سەرنجێک لە دیدی تایبەتی خۆمەوە!**

کاتێک کە خومەینی لە ساڵی ۱۹۷۹، بە هاوکاری بەرەی ناتۆ، کۆماری ئیسلامیی ئێرانی دامەزراند بە ئاشکرا ڕایگەیاند کە پاراستنی کۆماری ئیسلامی ئێران لە نوێژ فەرزترە.
جا بە بڕوای من خوێندنەوەی پشتی ئەو ڕاگەیاندنەی خومەینی ئەوە بوو کە بە هەرنرخ و شێوازو رێگایەک دەبێ ئەو کۆمارە ئیسلامییە بمێنێتەوە.
پەیامەکەی بەڕێز ئەج ئالان بە هەمان شێوە، بە بڕوای من، ئامانجێکی سەرەکی لە پشتە کە گەورەترو گرنگترە لە مانەوەی پەکەکە بەو ناوو هێزە چەکدارییەوە! دەیان ساڵە ئەو هێزە کراوەتە تیرۆریستی نێودەوڵەتی، کە دیارە لە سەرداوای ڕاستەوخۆی تورکیاو پشتگیری بێشەرمانەی ناتۆ لە تورکیا بووە!
بە پێی خوێندنەوەی پشتی ئەو پەیامە ئامانجێکی گەورەتر دەدەکەوێت کە لە دوورمەودادا، من پێم وایە، بە قازانجی نەتەوەیی کورد دەشکێتەوە!
ئەو ئامانجە ،من پێم وایە، بریتییە لە پارێزگاریکردن بەپلەی یەکەم لەو دەسکەوتانەی کە لە ڕۆژئاوا بەدەست هاتووە!
من پێم وایە، پەیامەکە بۆ ئەو نیمچە کەیانەی باشووریش هەر بە قازانج دەشکێتەوە. چونکە ئیتر تورکیا بەهانەی هێرش بۆ سەرباشوور بە بیانووی پەکەکە لەدەست دەدات!
جا پارێزگاریی لە ڕۆژئاواو مانەوەی کوردوستانی باشووریش وەک ئەوە وایە بۆ تورکیا کە تیرێکی لە ناوجەرگەی دڵی درابێ و بەرەو نەمانی ببات!
بۆیە کاتێک کە بەوردی لە هەموولاوە لەو پەیامە دەڕوانرێت بە ڕوونی دەردەکەوێت کە ناتەبایە لەگەڵ ئامانجە ئێستاو دوورمەوداکانی سیستەمی تورکیا لە دژی کورد!
ناوچەکە ڕووی لەگۆڕانە! ناتۆ بەسەرپەرشتی ئیدارەی ڕاستڕەوی ئەمریکاو ترەمپی بیزنیزمان دەستی ڕاستەوخۆی هەیە لەگەڵ پشتگیری هاوڕێکانیان لە ناوچەکەدا بە تایبەتی ئیسڕائیل!
لەو پەیامەدا کورد ئاشتیخوازەو ئیتر تورکیا ناتوانێت تیرۆریزم بە کاربهێنێت بۆ سەرکوت و کوشت و بڕی کوردان. لە ڕووی نێودەوڵەتییەوە

ئەو داشەی دەسووتێت. بەتایبەتی کە ئێستا ڕۆژئاوا ڕاستەوخۆلەگەڵ ناتۆ لە شەڕی دژە داعشدایە.
ئاشتبوونەوە لە نێوانی کوردو تورک دێتە ئاراوە! ئیتر سیستەمی ڕەگەزپەرستی تورک ناتوانێت هیچیتر تورکان بکاتە دوژمنی کوردان.
ئەو ڕیس و سیاسەتەی لێدەبێتەوە بە خوری.
پەکەکە دەتوانێت بەو پەیامە پارێزگاریی لە دەستکەوتی ڕۆژئاوا بکات و لە شەڕو گێچەڵەکانی تورکیا دووری بخاتەوە! چونکە هەمیشە تورکیا کوردانی ڕۆژئاوا وەک پەکەکە دەبینێت.
ڕێگا خۆش دەکات کە هێزێکی تر لە شێوەو جۆرێکی تردا ببێتە شوێنگرەوەی ئەو هێزە چەکدار و سیاسیەی کە ئێستا پەکەکە هەیەتی و تورکیا بە تیرۆریستی دەزانێت، تا ئەو کاتەی کورد دڵنیا دەبێت لە نیازپاکی دەسەڵاتی تورکیا.
ئەو پەیامە فەرمان نیە بە هێزە چەکدارەکانی پەکەکەو هێزی سیاسی پەکەکە بۆ ئەوەی هەر ئێستا چەک دابنێت، بەڵک و زیاتر وەک ڕێگەچارەیەو نەخش□□گاییشە هەم بۆ کوردو هەم بۆ تورک، کە نیشانی سیستەمی تورکیای دەداو گەلی تورکی لێئاگادار دەکاتەوە! بۆیە بۆی هەیە جێبەجێبکرێت و بۆشی هەیە نەکرێت.
ناوچەکە شێواوەو تەواوی دەوڵەتانی ناوچەکەو نەتەوە سەردەستەکانی ناوچەکەش کە حوکمڕانی ئەو ناوچەیەیان سەدان ساڵە لە ژێردەستایە ئێستا کەوتوونەتە هەلەکە سەماو دۆشداماون کە نازانن سبەینێی ئەوان چۆن دەبێت. هەمووی لە خۆی دەترسێت بێجگە لە ئیسڕائیل.
هێزێک سەرپەرشتی ئەو گۆڕانکاریە دەکات کە توانای هەیە. هەر ئەو هێزەبوو کە سەد سا□ ل□□□و پێش نەخشەی ئەو ناوچ□یەی داڕشت و کەسیش نەبوو بڵێ پشتی چاوانت برۆیە . دەبەخوا ئێستاش هەر وایە! دەسەڵاتی بەهێزەکەی سەدسا□ ل□□□و پێش فڕۆکەی جەنگی هەبوو، نەتەوە پەرش و بڵاوەکانی ناوچەکەش بە دەسەڵاتی خەلافەتی عوسمانیشەوە هەر بە نیرو ئامووری دار زەویەکانیان دەکێڵا.
ئێستا ئەو هێزەی سەد سا□ ل□□□و پێش چەکی ناوکیی و تەکنەلۆجیای شەڕی بایۆلۆجی و نایترۆجینی و ئەلەکترۆنی بەدەستەوەیەو فەرمانڕەوایانی ناوچەکەش هەر شەڕو کێشەیانە لە سەر کورسی و پارە سپیکردنەوەو دزینی سەرخان و ژێرخانی وەڵاتەکانیان.
گۆڕانەکە بەڕێوەیەو پێشی پێناگیرێت!

**حەسەن ڕازانی**
٢٧ی شوباتی ٢٠٢٠٢٥

# پەیامەکی با□ و پەیامهێنەرانەکی دەنگ نزم.. سامانی وەستا بەکر

کورد هەندەی هەموو جیهان مارانگەزبووە و گەڕاویشەتەوە ئەو شوێنەی کە مارەکە پێوەیداوە، هەرئەمەش وایکردووە کە لە دوای پەیامەکەی بەڕێز عەبدوڵا ئۆجەلانەوە شەقامی کوردی دابەشببێ بەسەر دووبەرایا، یەکەکیان بە ترس و دڵەڕاوکە و ئەویتریان بە حەزەرێکی زۆر و کەمێک گەشبینیەوە لێیبڕوانن.

(بەو کەسە ئەڵێن ئاقڵ و وشیار، لە جێیەک دووجار پێوەی نەیا مار)

دروستبوونی پ.ک.ک و پەیامەکەی ئاپۆ:

١. پێگەی کورد لە ئەستایا نەک بەبەهێزنییە بەڵکو پێگەی کورد زۆر بەهێز و کاریگەرە لەسەر ئاستی ناوچەکە و جیهانیش، هەر ئەمەش وایکرد کە باخچەلی نەتەوەپەرست و دژە کورد بە نوێنەرایەتی دەوڵەتی قووڵ پیاڵەی ژەهرەکە نەشکات، لە پەرلەمان دەستبخاتە ناودەستی کورد و داوای ئاشتی بکات، کە تەنانەت خودی خۆشی هەرگیز شتێکی وای بەبیرانەهاتووە، بەڵام کاتێ کە دڵنیابووی لەوەی ئەگەر دەست بە ئاشتی درێژنەکەی ئەوا دەست ئەشکێنرێ، ئەوا بە ناچاری دەست درێژەکەی.

٢. پەیامەکەی عەبدوڵا ئۆجەلان نە تەسلیم بوونە، نە ئاشبەتاڵە وەک ئەوەی بەشێک لە خەڵک باسی لێوە ئەکەن، ئەگەر بەووردی گوێ لە پەیامەکە بگری ئەو ئەڵێ کەنگرە بگرن و پاشان بڕیاری چەکدانان و خۆهەڵوەشانەوە بەن، ئەمەش تەنها یەک واتای هەیە ئەویش “نوێبوونەوە”یە، و خۆگونجاندنە لەگەڵ سەردەمی نوێدا.

٣. تورکیا نەک مافی کوردی نەئەیا بەڵکو ئینکاری بوونیشی ئەکردن، بۆیە بە ناچاری پارتی کرێکاران بۆ ئەوە دروست بوو وە دەستیانایە چەک تا بەهێز ئەوە بسەلمێنن کە کورد مافی هەیە و خاوەندارێتی بەشێکی هەرزۆری ئەو وڵاتە ئەکات کە پێی ئەوترێ تورکیا و هەرواشیان کرد.

٤. دوای زیاتر لە ٤٠ ساڵ ئەو مەبەستەی کە پەکەکەی بۆ هاتە بوون، ئامانجی خۆی پێکا و ئەستا سەردەمی قۆناغی دووەمی کارو پلانی ئەو

حیزبەیە، کە چیتر بە شەڕ ناکرێ بەڵکو ئەبێ بەدانیشتن و گفتوگۆ بێ. خۆ ئەگەر تورکیا پابەند نەبێ هیچ شتێ لە چەک هەڵگرتنەوە ئاسانتر نییە، پێشتر چەندینجار پەکەکە تاک لایەنە ئەمەی کردووە و لە باشوری وڵاتیش دوای نسکۆ پاش تەنها چەند مانگێک شۆڕشی نوێ هەڵگیرسایەوە.

٥. ئەم پرسەیە نوێ نییە، کاتێک چاوێک بە ڕۆژنامە وسۆسیال مەدیای دەرەوی کورد ئەخشێنی وگوێ بە بیسترا و بینراوی جیهانی ئەگری ئەوەت بۆ ڕوونئەبێتەوە کە هیچ لایەنێک بەتایبەتی وڵاتانی ڕۆژئاوا تووشی شۆک نەبوون بگرە دەستخۆشی و ئامادەی هاوکاری دەربڕن، ئەمەش یەک واتای هەیە کە پێشتر زانیاریان لەسەر ئەم پرسەیە هەبووە، ئەمە ئەگەر بەشداریش نەبن تیایا.

٦. لەدوای پەیامەکەی عەبدوڵا ئۆجەلانەوە چەندین هەڵوێستی جیاواز و شرۆڤەی زۆرکران، کە نێوان ڕەش و گەشبینا دابەش بوون ئەمەش شتێکی ئاساییە، بەتایبەتی لە باشوری کوردستان کە تامی ئاشبەتاڵ کراوەو تا ئێستاش کوردی ئەو بەشە باری قورسی ئەو مەتەکەیە لەسەر شانەتی و بەیەکێک لە ناخۆشترین ڕووداوی مێژووی شۆڕشی کوردی و نەنگیەکی شەرمهەن ئەیبینێت.

کورد و تورک و پەیامەکە:

ئاشکرایە کە پرسەی ئاشتی لە بەرژەوەندی کەی مرۆڤایەتیایە و تا ئاشتی هەبێ ئاسایشی ئابوری و کۆمەڵایەتی بەرقەرارترئەبێ، ئاشتی ئەمجارە ئەگەرچی لەبەرژەوەندی کوردە بەڵام بۆ تورک گرنگتر و کاریگەرترە، بەجۆرێک کە تورکیا لە دووڕیانەکا وەستاوە ئەگەر ئاشتی هەڵبژێرێ ئەوا:

١. دەستکەوتێ زۆر گرنگ بەدەستەهێنێ، ئابوریەکی ئەبوژێتەوە، سنوری قەڵەمڕەوی و کاریگەری ستراتیژی و هەژموونی لەناوچەکەیا چەندینجار بەهێزترەبێ.

٢. خۆ ئەگەر پێچەوانەکەشی هەڵبژێرێ و پشتکاتە ئاشتی ئەوا: ئێران نموونەیەکی زیندووە کە چۆن دوای ئەوەی ساڵانێک هەژمونگەرایی لەناوچەکەیا گەشتبووە یەمەن، لوبنان، فەلەستین، عێراق و سوریا بەڵام لەماوەیەکی کورتا کلکو باڵی کرا و بەبەهێزی خرایەوە ناو سنوری وڵاتەکەی خۆی، تەنانەت لەوێشا دڵنیا نییەو شەوانە خەویان ئەزڕێت و چاوەڕێی ڕەحمەتی هاژەک "موشەک"ەکانی ئیسرائیلن و هەرواش لە تورکیا ئەکرێ ئەگەر بەپرۆژە نوێیەکەی ئەمریکا-ئیسرائیل ڕازی نەبێ، لەبەر ئەوهۆکارە ئەکرێ پرسەی ئاشتی بە تورکیا بەکەمێک ترش و خوێوە بە پرسەی مان و نەمان پێناسەکرێ.

٣. تورکیا هەرگیز پێشترهێندە پێویستی بە ئاشتی نەبووە، بەئەوەش کەسیتر ناتوانێ هاوکاریبکا جگە لە کورد. مەخابن ئەوە کورد خۆیەتی

بەلاوازی دەرەکەوێ و هەندێجار واهەستەکەی کە لەژێر فشارا ئەو کارریپێئەکرێ، ئەمە لەکاتێکا کورد کۆڵەکەی بنەڕەتی پرۆسەکەیە.

٤. ماوەی ٢٦ ساڵی ڕەبەقە عەبدوڵا ئۆجەلان دەستبەسەرکراوە، بەتەواوەتی لە جیهانی دەرەوە دا بڕێنراوە و خۆڕاگریش بووە، توانیویەتی لەناو زیندانەوە درێژە بە خەباتی تاکەکەسی بات، چەندین پەرتووک بەچاپ بگەیەنێ کە بەسودی پرۆسەی ئاشتی و پێکەوەژیان نوسراون، بەڵام ئەوەی جێگەی هەڵوێستە و تێڕامان بوو شێوازی گەیاندنی پەیامەکەی بوو بە کورد و کۆی جیهان.

٥. پەیامەکەی ئۆجەلان ب□ پەل□ پروسکێ و زۆر بەلاوازی پێشکەشکرا کە نەئەبوو وابوایە. مر□ۋ□ک کە ٢٦ ساڵ خۆڕاگربێ و هیچ پەیام و دەنگێکی نەگەشتبێتە تەنانەت خێزانەکەشی ئەوا ئەتوانێ چەن ڕۆژ و هەفتە و مانگێکیش چاوەڕێکات و بەشێوەیەک پەیامەکەی بگەیەنێ کە قورسای و کاریگەری زۆر زیاتر هەبێ لەوەی تائێستا هەیبووە.

٦. پەیامەکەی عەبدوڵا ئۆجەلان بۆ ئاشتی کەم نەبوو، بەڵکو ئەکرێ ناوبنرێ ب□ پەیامی چەن دەیەیەک، چونکە تورکیا خودی خۆی هانای بۆ کورد هێناوە بۆ ئاشتی، ئەوەش ئەوە ئەگەیەنێ کە تورکیا پلان و ستراتیژییەکی زۆر گەورەتری لە ئاشتی لەگەڵ کوردا هەیە و کورد بۆ مەرامی خۆی بەکارئەهێنێ و ئەمەش پێێ ئەوترێ سیاسەت، خۆ ئەگەر کورد هەڵەبکا یان بدۆڕێ ئەوە ئەوەئەگەیەنێ کە کورد سودی لە هەژموونی ڕابردوو وەرنەگرتووە.

٧. لەئێستایا تاکە ئومێد قەندیلە کە وەک ئەوەی پێیناسراون بەهۆشیاری و زاناییەوە و بەبێ ئەوەی هیچ خاڵێکی نەرێنی لەسەر خۆیان تۆمارکەن تۆپەکە بخەنەوە گۆڕەپانی گورگەبۆرەکان، تا ئەوەی بەسەر شاندەکەیا تێپەڕی ئەمان بیکەن بە ستراتیژ و بەمەرج بۆ چەکدانان.

**هەڵەی گەیاندنی پەیامیەکە:**

١. گەیاندنی پەیامەکە زۆر لاوازی کوردی پێوەدیاربوو، ئەمە لەکاتێکا ئەمڕۆ پێگەی کورد لەئاستی ناوخۆ، هەرێمی و جیهانیا زۆر بەهێزە.

٢. چوون□ز□رباری مەرجەکانی تورکیا، بەجۆرێک کە تەنها بەوێنەیەکی عەبدوڵا ئۆجەلان ڕازیبوون لەکاتی خویندنەوەی پەیامەکەیا، کە نەئەبوو وە ناکرێ هەرگیز بەمەرجێک ڕازیبی کە بەتاوانبار و زەلیل و بەزیوو دەرتخات.

٣. گرنگ و باشتر و بەهێزتربوو کە پەیامەکە ڕاستەخۆ یان لایەنیکەم بەڤیدی□ ل□لایەن خودی عەبدوڵا ئۆجەلانەوە بخوێنرایەتەوە تاوەکو هێز و کاردانەوەی زیاترهب□ و ئەشی بوو.

٤. ئەگەر پەیامەکە ڕاستەخۆ یان بە ڤیدی□بووایە، ئەوا جۆرێک لە

شکۆ و شانازی بە کورد ئەگەڕانەوە و هێزی بەرخودان و هەستانەوەی زیاتری ئەبەخشی بەکورد و لەسەر ئاستی جیهانیش باشتر گوێی لێئەگیرا.

٥. ڕاستەوخۆ یان بەڤیدیۆ سەرنجی زیاتری تورکەکانی ڕائەکێشا بۆ پرۆسەی ئاشتی، بەڵام بەجۆرێ لاوازەی کە شاندەکە ئەدایان کرد هەر بەولاوازییەش گەشتەتە تورکەکان.

٦. بەڕاستەوخۆ یان بەڤیدیۆ ئەبووە ترێندێکی جیهانی و زۆربەی دەزگا هەواڵییەکانی جیهان بەگرنگییەوە بڵاویانئەکردەوە و دەسی کورد لە جیهانا هەنگاوێکی زۆر زیاتر لە ئێستا ئەچووە پێشە.

**کاردانەوە و کاری قەندیل:**

١. ئەوەی ئاشکرایە بە هەمووان ئێستا تۆپەکە لەلای قەندیلە، ئەوانیش نابێ لە فۆرمایش و داواکاری سەرەکی ڕۆحی حیزبەکە بەهەند وەرنەگرن، چونکە تا ئێستاش هەر عەبدوڵا ئۆجەلان ڕابەر و کەسی یەکەمی پارتی کرێکارانی کوردستانە.

٢. لەدوای پلانە نێودەوڵەتییەکەی ساڵی ١٩٩٩ کە بە دەستگیرکردنی ئۆجەلان داڕێژراو جێبەجێکرا، قەندیل لەچەندین کات و بۆنەی تایبەتا ڕایانگەندووە کە بەڕێز ئۆجەلان ڕابەر و کەسی یەکەمی پارتەکەیە، کەواتە نەنگی و هەڵەیە ئەگەر لە ئێستایا پابەندی داواکارییەکانی نەبن.

٣. پابەندنەبوون بە پەیامەکەی ئۆجەلان دەستی دەرەکی و هەرێمی لە قەندیل دوورەخاتەوە و ئەوەش لەبەرژەوەندی کوردا نییە.

٤. پابەندبوون بە پەیامەکەوە کارە ڕاستەکەیە، بەڵام چەکدانانێکی مەرجدار، بەجۆرێک کە ئەوەی شاندە کوردییەکە بۆی نەکرا قەندیل بیخاتە ناو داواکارییەکانییەوە بە نمونە چۆڵکردنی عەفرین و ڕاگرتنی هێرشەکانی سەر ڕۆژئاوا و ئازادی بە مەرجی عەبدوڵا ئۆجەلان... هتد.

٥. زۆرێک نوسیوویانە و ئەڵێن حوکمی هەتا هەتای لە تورکیا ٣٥ ساڵە. تا ئەمڕۆ بەڕێز ئۆجەلان ٢٦ ساڵی بەڕێکردووە، واتە ٩ ساڵی ماوە ئەوەش کاتێکی زۆرە بە تەمەنی پیاوێکی بەساڵاچوو. ئەگەر حوکمی هەتاهەتای ٣٥ ساڵبێ لە تورکیا بەڵام خۆئەکرێ پەرلەمان یان سەرۆکی تورکیا ئەردۆگان وەک نییەت پاکی لێبوردن بە ئۆجەلان دەربکەن و دوابەدوای ئەوە چەکەکان دابنێن.

٦. پەیامەکە نوسراوێکی ئاسایی نییە و گرنگییەکی مێژووی ئەبێ، بەجۆرێک لەکاتی جێبەجێکردنی ناوەرۆکی پەیامەکەیا باری لاری ئابوری و سیاسی تورکیا ڕاستئەبێتەوە بۆیە ئەبێ کورد داوای پشکی خۆی لە بوژانەوە و ئارامی و ئاشتی بکات.

کە لاوازبوو؟
خەڵکانێکی زۆر هێرشی ناڕەوا ئەکەنە سەر عەبدوڵا ئۆجەلان کە گوایە ئاشبەتاڵێکیتری بەسەر کوردا هێناوە، ئەمە ڕاست نییەو بێویژدانییەکی زۆری تیایە، ئەوەی لاواز و بێهێزو لەئاست گەورەی پرۆسەکەیا نەبوو شاندە کوردییەکەبوو، ئەوان لەناو ملاملانێکانان و ئاگایاری ڕەوشی ئابوری و گۆشەگیری تورکیان، بەڵام هەرچی ئۆجەلانە ماوەی ٢٦ ساڵە دابڕێنراوە لە جیهانی دەرەوەی بەندینخانەی بەدناوی ئیمراڵی، بەپێی زانیارییەکان تەنها بۆی هەیە تەماشای سێ کەناڵی تورکی سەر بە دەوڵەت بکات، ئەمەش وایکردووە کە نەتوانێ هاوتەریب لەگەڵ گۆڕانکارییەکانا هەنگاوبنێت و زانیاری پێویست و دروستی پێنەگات، لەبەر ئەو هۆکارە ئەبوو شاندە کوردییەکە پێداگر و بوێرانەتر دانوستانیان لەگەڵ تورکەکانا بکردایە.
**بەشداری ئەحمەد تورک بۆ؟**
بەڕێز ئەحمەد تورک سیاسیەکی شارەزا و کوردێکی بە خڕۆشە، لە ئێستایا قەیومی بەسەرا جێبەجێ ئەکرێ، کە ئەمە خاڵێکە ئەبێ هەڵوێستی لەسەر بکرێ، کە چۆن و بۆ چ هۆکارێک تورکەکان ڕێگەیان بە ئەحمەد تورکداوە بەشداری پرۆسەیەکی وا گرنگ بکات و پەیامەکەی ئۆجەلانیش بەکوردی بخوێنێتەوە؟ ئایا لەکاتی سەرنەکەوتنی پرۆسەکەیا ئەحمەد تورک وەک حەسەن خەیری بەتۆمەتی ئەوەی کە بەکوردی و لەڕاگەیاندنەکان و گۆڕەپانەکانا پەیامەکەی بەکوردی خوێنێتەوە ڕووبەڕووی زیندان ناکرێتەوە؟ تێبینی، ناوهێنانی گەورە پیاوێک و کوردێکی مەردی وەکو ئەحمەد تورک لەگەڵ حەسەن خەیریا بۆ بەراوردکردنی ئەو دوو کوردە نییە و هەمووان مێژووی هەردووکیان باشئەزانین بەڵکو تەنها بۆ ئەوەیە کە ئەکرێ تورکیا هەمان تۆمەتی حەسەن خەیری ڕووبەڕووی ئەحمەد تورکیش بکاتەوە.

سەرنج: چەکدانانی قەندیک نەبەو خێراییە ئەبێ کە زۆرێک چاوەڕێن نە کۆتای خەبات و بەرخودانی پارتی کرێکاران و کوردیش ئەبێ لەوشوێنەی پێیئەوترێ تورکیا. لەدوای دروستبوونی پەکەکەوە چەندین حیزب نوێنەرایەتی پەیام و ستراتیژیەتی ئەو حیزبەیان لەناوەوەی وڵاتەکە کردووە و گەشتوونەتە پەرلەمانیش و درێژەشی ئەبێ، ئەمە وێڕای ئەوەی لەئەگەری سەرکەوتنی پرۆسەی ئاشتیا کورد ئەتوانێ لەڕێگەی شارەوانییەکانەوە زۆربەی باکوری کوردستان بەڕێتەوە و بیبات بەڕێوە، بەبێ ئەوەی قەیوم لەشوێنیان دانرێ بەهۆکاری پەکەکە بوون.

**سامانی وەستا بەکر**
٢٠٢٥-٢-٢٨ سوید-ستۆکهۆڵم

# هەست ڕووگەنمای شیعرە.. سەباح ڕەنجدەر

**(زۆریان پێ هەڵگوتم، مەمنوونیان کردم، بەڵام خۆم لێ نەگۆڕا. جنێو! بەڵێ جنێویان پێدام، بەڵام نائومێد نەبووم.)**
**هێمن**

1

شیعری کوردی ڕێنوێنی من بووە و چێژی مشتومالێ و فراوان و تیژ کردووم، بەڵام من لە هەستەکانی خۆمدا ڕوونییەکی زۆرم لێ دەرکەوت و گەشەم سەند، وزەی نووسینم قاڵ کردووەتەوە، ئەو شتانەم دۆزییەوە، کە لە شیعری کوردیدا پێویست بوو هەبێت. وردبوونەوە لە هەستەکانی خۆت لە وردبوونەوە لە گەردوون گرنگترە، نهێنی و دۆزینەوە و دەرکەوتنی هاوبەش لە نێوان شاعیر و گەردوون و گەردووناسدا هەیە.
شیعری بێگەردیش ڕووناکییەکی گەردوونییە، بە دڵڕاوکێ و قووڵییەکی زۆرەوە ویستوومە پرسیارە کەسییەکانی خۆم لە جیهان و ژیان و شارستانییەت بکەم. پرسیار لە وزەی دەستەبژێری و سەرڕێژ و ڕاستەقینەی زمان دووبارە بکەمەوە و زاخاوی بدەم و بە سەرنجەوە بنووسم.
زمان لە شیعری بێگەردا تاراوگەکراوە. پەیوەندیی بەردەوامی لەگەڵ واقیعە زمانییەکەدا نەبڕاوەیە، کە ئێستێتیکای زمان دروست دەکات، نەك لەگەڵ واقیعییە زمانییەکەی، کە ڕووداو و ستەم بەرهەم دەهێنێت.
لە ناوکی شیعردا, زمان گەیاندنێکی ناکام نییە. بە پاڵپشتیی ڕوونبێژی و ڕەوانبێژی و ناسکبێژی؛ دەبێتە هەمایەکی چڕ و ژیانێکی شایان و ئاوێنەیەکی هەستەوەر و دەخێکی تەندروست. شیعر گوڵ نییە خۆی بە بینینی خۆی هەڵبخات و چاوانی بەرانبەر خۆی تیژ بکات. چۆن وەك گوڵاو، ناوکی گوڵ, بۆن بڵاو دەکاتەوە، لە ڕێگای هەستیارکردنی زمان و لێکدانی هەستەکانەوە دەگەیتە بۆنکردن و هەست دادەمەزرێنیت و دەیگونجێنی. لەم ڕووەوە خوێنەری کوردم بۆ لای شێواز و دەربڕینی بۆنکردن وەرگێڕا. ئاسۆیەکم کردەوە، ئاسۆی ئاشنابوون و تانوپۆی

وێنەی پەرشوبڵاو و هەستکردن بە بێشایی دەوروبەر.
ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیایە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

2

هەندێك گوێنەتەڵەی ئەدەبی بێ شاعیری نانیشتمانیم دەزانن، ڕووبەڕوویش وەك سەرزەنشت بۆ پێوەری خۆیان ڕووشکێنیان کردووم، لەوێیش زیاتر ڕۆیشتوون. من وەك شاعیر، شاعیرێکی هەستیی و خەونیم و بە دوای گرتنی مووچڕك و چرکەساتی شیعرییبوونەوەم, بە دوای تەقینەوە و دۆزینەوەی وزەی هەستیشەوەم، بەدوای پایە و مایە و سایە و ئەوە نیم ناوبانگم بگاتە هەموان, هەر شتێکیش هەستم پێی کردبێت نا، بووبێتە هەستم نووسیومە، لە هەستەوە دەگەم بە ئێستێتیکا. لە پێشەکیی دیوانێکێیشم بەها و جیهانی ڕۆشنی ئەو بڕوایەم کردووەتە خاڵی سەرنج و گرنگی ئەدەب، بەڵام وەك هاونیشتمانییەکی کورد؛ بڕوای تەواوم بە کێشەی نەتەوەیی و بنەماکانی شۆڕشی کوردستان هەیە, هەمیشەیش بە داگیرکراوم زانیوە بە مانای پڕاوپڕی وشە و دەمار و گۆشتەوە بە تەنگییەوەم، بە تەنگ خواست و هونەری شیعرەوەیشم. کار بە ئەوە دەکەم ببمە هێمایەکی نیشتمانی، نەك شاعیرێکی نیشتمانی، لەوێیش زیاتر بڕۆم، بچمە فەزای قووڵاییەکانەوە و ببمە بە هێمایەکی گەردوونی. دەگمەنەکان دوا ئاراستە نین، بەڵام هێمای ئاشنا و خۆشەووی نیشتمانیین، بە خاڵی پڕ شانازی گەیشتوون. خاڵی داهێنان و جوانیی داهێنەرانە، ڕۆژ و ڕۆژگار ئەزموونیان دەکات. زۆرینەیش شاعیری نیشتمانی و بێ مایە و وابەستە و پاڕاوانبازین. بە دوای پایە و مایە و سایە و ئەوەن ناوبانگیان بگاتە هەموان، ڕۆژان دەیانگێڕێت و دەیانهێنێتە پێش و پاش و چرووکیشیان دەکات.
شیعرم تەنیا لە سەر شاخی کەڵەکێوی و ناوچەوانی ئاسك و باڵی پەپوولە و دووگوردی نوێژ نەبینیوە، لە دەمی شمشێری جەللاد و چاوی دەرپەڕقیوی دیکتاتۆریش بینیوە, خۆیشی جۆری خوێنەر دیاری دەکا.
شیعری بێگەرد بە پێوەری نانیشتمانی بەهای ئێستێتیکیی بێ دانانرێت. بە هێمای نیشتمانی دەستنیشان دەکرێت. قەت بە مۆرك و ماك و ئاکاری نیشتمانی نەمنووسیوە و نەژیاوم. بە مۆرك و ماك و ئاکاری ئەوەی شیعر هونەرێکی پیرۆزی سەرەتای ژیان و وزەیەکی نەبینراو و گەڕانەکە بە دوای نەزانراوەدا؛ نووسیومە و دەژیم، بە سەر ڕەش و سپیشدابەش نەکراوم. خەباتگێڕێکی بێ دەنگی شیعری بێگەردم، شیعری بێگەردیش لە باڵاترین مانایدا بە مانا

شیعریبوونییەکەی نیشتمانییە.
ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیاییە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

3

هەر کێشێك جۆرێك ترپە و ئاواز و هاودەنگیی وشەی لێ دروست دەبێت. (گۆران) بە سەرنجەوە دەینووسی، بنیادێکی خەمڵیو و بنچینەیەکی زیندووی داڕشت، زۆرینەی کێشە خۆماڵییەکانی بەکارهێناوە. هەر یەکێك جۆرێك ترپە و ئاوازی لێ کەوتووەتەوە، هەندێك جووڵەی زمان و ئێستێتیکا تەواوی دەق پڕ ترپە و ئاواز دەکەن. ترپە و ئاواز لە دەرەوەی کێشیشدا پرشنگ و کڕپە و حیکمەتی خۆی دەگەیەنێت، دەچێتە ناواخنی چنین و پێکهاتەوە. زمان هەر پیت و لێکدانی پیت نییە. زمان ترپە و ئاواز و چنین و پێکهاتەیشە. من جۆرێك شیعر دەنووسم؛ هەوڵم داوە هێڵە سنوورییەکانی ترپە و ئاواز و هاودەنگیی وشە و پەخشانی تێدا وەك وزەیەکی دەروونی و دەزووی ڕووناکی، پیشان بدەم. ترپە و ئاواز ماسوولکەی بەهێزی شیعرە، سەرەتا لە جەستە و ڕۆحی خۆی، دواتر لە جەستە و ڕۆحی خوێنەری نموونەییدا.
ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیاییە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

4

هەموو ئازارێك هاواری خۆی دەکات، بە دڵنیاییەوە ئازاری مردن لە مژدەی لەدایکبوون کاریگەرترە، بە کاریگەریی خوێندنەوەیش شاعیر نیم، خوێندنەوە پاڵپشتە و ئەزموونم زاخاو دەدات.
کاتێك هەستی لاپەڕگەیی و نامۆییم بۆ دروست دەبێت و لە ناو شیعردا بزر دەبم، نووسینی شیعرێك سەرقاڵم دەکا و دەبێتە دایك و باوکم، نابمە بەشێك لە شیعرە نەنووسراوەکە، دەبمە تەواوی شیعرە نەنووسراوەکە، واتە: کەسێکی شیعری، کە شیعرەکەیش نووسرا، دۆخێکی دیکەم دەداتێ و دەبمە خوێنەری و پرسیارکار، ئایە کنەی چڕکردنەوەی زمان و فراوانکردنی هەستم تێیدا کردووە، یان دەستوپێ سپی و بێ مایەم.
نووسینی هەر شیعرێك تەواو نوێبەخشییە، نوێبەخشی ئەو کاتە ڕوو دەدات؛ شیعرە نووسراوەکەی شوێنێکت، شوێنێکی خەیاڵیت بۆ دروست بکات، پێشبینییەکانی تێی لێ بێت. بەراوردێکی ئەفسانەیی بکەی لەگەڵ شوێنی ژیان و شوێنی پێشبینییەکان و بەخەبەرهێنانی سەرچاوەی

یەکەمین ئازار و کۆکردنەوەی بەدەنگی پێ هەست لە ناخماندا، هەستێك و بەهای خەیاڵمان دەداتێ بۆ زمان و ئێستێتیکا و نەوا و ئەنوا و لەرە و چێنییەتی، کە ئەم هەستە پێیدا بوو و جما، شتە کەسی و تایبەتییەکان دەگۆڕێت بۆ وێناکردن و وەسفی ناکات، شوێنی پێ دەدات، هەم دەیپارێزێ و هەم لە سەردەمی وەرچەرخانیشدا بەردەوام پیشانی دەداتەوە و دەیکاتە خاڵی سەرنج.

ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیاییە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

5

بۆ خەیاڵی جێڕوونەکراو و نەگۆچڕاو و سەربەستی تەواوی کەسییەوە دەنووسم و ناپاکییشم لەگەڵیا بەهرەکەمدا نەکردووە، واتە: سارده سارده و خاوی و کەمتەرخەمی و تەمبەڵییم لە پەروەردەکردنیدا نەکردووە. بەرلەوەی شاعیرانی کلاسیك و (گەڕان) بناسم، نووسین لام ئاسانتر و ئەوەندە پڕ ترس و سەهەمینەوە نەبوو، دامەزرێنەرانی مێژوو و داهێنان ناسێنەرەوە. کەڵێنەدەر و پرشنگدارن، قەوارە و شوێن و خۆبوونی خۆیان لە بووندا دامەزراندووە. لە کاتی نووسیندا خۆم بە چێژی نووسین دەسپێرم و خۆیشم لە خوێندنەوە لا دەگرم، دەزانم کار لەو جیهانە دەکات، کە لە مێشکی خۆمدا دروستم کردووە و خەریکم لە نووسیندا بینای دەکەم، بەڵام لە سەرزەمینێکی بەتاڵەوەیش نەهاتووم، بیری بەشێك لە مرۆڤە کاریگەرەکانی زەمینم خوێندووەتەوە و زاخاویان داوم، ئینجا ئێ بە خۆم دەدەم هەوڵی بیناکردن بدەم.
ئەو هەست پێکردن و خوێندنەوانەی لەوەوپێش هەمبوونە، بەباکانە بۆ شێوازی سروشتیی خۆم لە زێینمدا جووڵاون و دەیانجووڵێنم. شاعیر لەو جیهانەدا کارایانە دەژی، کە خۆی دروستی دەکات. ئەو شتانە کە دەکەمەوە، کە لە یادەوەریمدا هەڵم گرتوون و ڕۆژ و ڕۆژگاری ژیانی خۆم زاخاو دەدەم و ئێستێتیکای ئەحم بۆ لاوە لە هەموو شتێکان لەپێشترە، زراویشم لەوە چووە شاعیرێك پێداگری لەوە بکات، کەپەدان و داهێنان تەنیا لای ئەوبێ. کەپەدان و داهێنان وەك هەقیقەتە، کە بەردەوام ناسنامەی خۆی دروست دەکات، هەقیقەت تەنیا لای مرۆڤێك نییە، ئەگەر لای یەك مرۆڤ بوایە، تەنیا یەك پێغەمبەر دیاریی سەرزەمین دەبوو. هەر پێغەمبەرێك پێغەمبەرێکی دیکەی بە دوادا هاتووە و لەزیادبوونی هەقیقەتێك لە پەیامەکەیدا بووە، هەقیقەت تەنیا لای مەستیی گەردوونیدایە، نیمچە هەقیقەتیش لای سروشتە، سروشتیش بە سۆزێکی خامۆشی گەرم دەدوێ.

ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیاییە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

6

بەشێکی شاعیران داواکاری نوێبەخشین، کەمەیەکی کەمیشیان بەدیهێنەری نوێبەخشین، بەدیهێنان پڕۆژەیەکە بۆ قووڵبوونەوە و سەرنجدان لە پرس و کولتووری نەتەوە و زمان. بەشێکیش درێژبوونەوەن. خاوەنی مێژووی نووسینن، کەمەیەکی کەمیش خۆبوونی خۆیان هەیە و خاوەنی ئەزموونی نووسینن.
ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیاییە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

7

دەقی ئاستدار کۆدەنگی و یەکێتیی بۆچوون وەرناگرێت و ڕەتی دەکاتەوە. لە هێزیدا هەیە چەندین بۆچوونی ڕەخنەیی لە بۆچوونی خوێنەر بچێنێت و بیڕسکێنێت. دەق ئەگەر چەند خوێندنەوەیەکی لە لایەن ڕەخنەگرانی میتۆد جیاوە بۆ کرا، دەقەکە بەرەو نیمچە دۆزینەوە و دەرکەوتن و کۆپرسیاری بوونی و گەردوونی دەچێت. لە شیعری کوردیدا دەقی: (بۆ هیوای کوڕم)ی گۆران خوێندنەوەی جۆراوجۆری لەلایەن ڕەخنەگرانی میتۆد جیاوە بۆ کراوە، لە کاتی بەراورددا بۆت دەردەکەوێت هەر یەکێکیان دەقی نوێ و شێوازی جیاوازتری لەوی دی پێشکێش کردووە، شێواز بیناکردنی مرۆڤە و بناغەی کاری ئەدەبی و نیشانەی جیاکەرەوەیە. دەقی ئاستدار سەرسامییەکت لە لا جێ دەهێڵێت، بۆ ئەم سەرسامییە دەیخوێنیتەوە، کە خوێندتەوە بە جۆرێکی دی سەراسیمەت دەکا و سەرسامییەکی دیکەت لە لا جێ دەهێڵێت، کەواتە: دەقی ئاستدار سانسۆری زمان و هونەر و خۆبوونیی خۆی کردووە. خۆی کردووەتە ناوەند، ئاسۆ بەرتەسك ناکاتەوە و داناخرێت، هەموو شتێکی تاقی کردووەتەوە و لەگەڵ ئەزموونیدا ژیاوە، بە سەرکەوتن و بەختەوەریی خۆی گەیشتووە، چەشنە ئاڵوگۆڕییەکی زەینی لە هەستی خوێنەردا دروست دەکات. زمانیش لە هەستدا ئاڵوگۆڕی بە سەردا دێ و خۆی بە زادەی ئەدەبی دەوڵەمەند کردووە.
ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیاییە

دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

8

وێنە و واقیعی نەورووژێنراو هیچ ئاسۆ و دوورییەکی شیعرییبوونیان لێ دروست نابێ، ئەگەر شاعیر نەتوانێ بیانکاتە بەشێك لە هەست و شارەزایی، کە کرا بە بەشێك لە هەست و شارەزایی؛ دەبێتە بابەتی لێکدانەوە و ئاسۆ و دوورییەکی ئیقاعی و شیعرییبوون. خوێنەر سەراسیمەدەکات، سەراسیمەیەکی سۆفییانە، واتە: واقیع نەرمونیان دەکات بۆ خولیای ناسین و ئاشنابوون و بەدەستهێنانی بەروبوومی هەستیی، هەست ڕووگەنمای شیعرە.

ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیایە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

9

شیعری درێژ فێڕم بە بیرکردنەوە دەدا، شیعری کورتیش فێڕم بە هەست، هەستیش بەجوانی ئەزەلی داڕێژراوە و بەردەوام فۆڕمی نوێ تاقی دەکاتەوە، دەیکاتە نوختەی بینین. دوای چل ساڵ قاڵبوونەوە لە ئەشقی خوێندنەوە و نووسین و تاسەی هەمیشەییم. شیعری درێژ نیگەران و بێزار و ماندووم دەکا. ڕەنگە دانپێدانانێکی ترسناك و توندبێت بڵێم: گەورەترین ناشارەزایی نووسینم ئەوکاتانە بووە، کە شیعری درێژم تێیدا نووسیوە. ئێستا نیمچە ئامانجێکم لا دروست بووە شیعری کورت و خێرام لا پەسەندە تێیدا بتوانم هەستی سروشت بورووژێنم و تیشکی پێ ببینم، شیعری کورت بە پێی دڵ و لە یەکەم هەڵڕشتنی تەواو هێزی خۆی کۆکردووەتەوە و پێویستی بە پێداچوونەوە و هەڵڕشتنەوە و داڕشتنەوە و جوانکاری ناپێویست نابێت، واتە: هەر ئەوەیە، کە هەست نواندوویەتی. گوزارشتیش لە بەها و هێما و هەمەچەشنیی حیکمەتی زمان دەکات، هێزێکی زۆریش دەداتەوە بە هەست، واتە: هەست هەستیار دەکاتەوە.

ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیایە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

10

لە سەرەتای هەشتاکانەوە تازە پێم دەکەوتە سەر ڕێگای مەشقی نووسین. کاڵ و خۆڕسك، بە پەلەپەل و هەلەهەل، هەندێك شیعری ڕوخسار خاو و بێ پشت و لە هێز کەوتووم نووسیون. خولیا و حەز بوون، زمان و هونەر و خۆبوونی و چییەتی و چۆنیەتیی نەبوون، لە ڕۆژنامە و

گۆڤاردا بڵاوم کردوونە‌تەوە. ئەم سەرەتایە ناسینی ڕووکەش و ساویلکانەی من بووە لەگەڵ شیعردا، بەڵام شیعری ئاستدارم نەناسیبوو. (زێوان)، منی بۆ سەرەتای بوونم گواستەوە، لەودا تانوپۆی شیعرم لە خۆمدا چنیوە و شیعرم وەك زمان و هونەر و خۆبوونی و چییەتی و چۆنییەتی نووسیوە و ناسیوە. شیعرم هەیە ساڵی یەکەمی گڕوگاڵم نووسیومە، هەر ئەودەم، لە سەر ئاو و ئاگر بۆ گۆڤارێکم ناردووە، دوای چوار ساڵ بڵاو کراوەتەوە، ڕەتیان ناکەمەوە، لێیشیان پەشیمان نیم. مەودایەکی دیاریکراوی من بوونە. لە ڕۆژنامە و گۆڤاردا دەیانهێڵمەوە، بە وشیاریی نووسینەوە خستوومنەتە پەراوێزەوە و خۆم شەرمەزاری نووسین نەکردووە، نەمخستووەتە دیوانمەوە. چ ئێستا و چ دوای ئەوەی مەرگ بەربینگم دەگرێ، دەمم وشك دەبێ و لاق درێژ دەکەم، ڕێ بە هیچ کەس نادەم، چ منداڵی خۆم و چ کەسانی دی ئەم کارەم بۆ بکەن و کۆی بکەنەوە و بیخەنە دیوانمەوە. بە قووڵایی و تینوتاوی خودەوە دووبارەی دەکەمەوە، بە وشیاری نووسینەوە نەمخستوونەتە دیوانمەوە. وەك لەم دواییەدا بینرا نابەرپرسانی نووسین، کارێکی لەم جۆرەی ناسروشتییان بۆ (هێمن و هەردی) کرد، کە خۆیان بەشێك لە شیعرەکانیان بە وشیاریی نووسینەوە نەخستووەتە دیوانیانەوە، شاعیر بریتی نییە لە هەموو شیعرەکانی. نموونە: شاعیر هەیە چەند شیعرێکی گرنگی هەیە. تێیدا گەیشتووەتە دۆخی شاگەشکەبوون، بەم چەند شیعرەی گرنگە و دەتوانی زۆرینەی شیعرەکانی دیکەی فەرامۆش بکەیت، کارێکیش لە شاعیربوونی نەکات.

دروستکردنی درز لە کۆشکی داهێنان، جۆرە زەبروزەنگ و بە ڕقەوە دوانە لە بارەی کەسی داهێنەرەوە، کە خۆی نەماوە و هیچ بوارێکیشی نەماوە، تا ڕوونکردنەوەیەك بدا و بەرگری لە هەستی ترسناك و بەهێزی نووسین بکات.

ئاراستەی ئاسایی سەرنجی شاعیری نموونەیی گەورە ناکاتەوە، زانینی قەوارەی بەهرەی خۆی و حەپەسان بەرانبەر نەزانراو. ئەو وشیایە دەدا، شیعری بێگەرد سروشتی زمانێکی پێوانییە.

حوزەیرانی 2024 هەولێر

**باسی گوڵ ناکات، چیرۆکی گوڵاو دەگێڕێتەوە**

**فەرهاد شاکەلی**

گرنگیی ئەم نووسینەی کاک ڕەنجدەری شاعیر لەوێوە دەست پێ دەکات کە باسی ئەزموونێک دەگێڕێتەوە، دەبێ شێوازی داڕێشتن و گەیاندنەکەی

تایبەت بێت، بەڵام هاوکاتیش وەرگری خۆی هەیە و بۆ هەموو کەسێک، با خوێنەواریش بێت، ناخوێنرێتەوە. ئەو باسی گوڵ ناکات، بەڵکە سەرنجت بۆ جۆرەکانی گوڵاو ڕادەکێشێت؛ ناڵێ هەور چۆن دروست دەبێت، بەڵام نەخش و نیگاری گۆرانییە جۆراوجۆرەکانی باران دەکێشێت.

لە دنیای ئەدەبی کوردیدا کەم جار نووسەران، بە تایبەت باسی شاعیران دەکەم، ئەزموونی هونەریی خۆیان بۆ خوێنەر و بۆ نەوەکانی داهاتووی کوردەواری دەگێڕنەوە. بۆ دیاریکردنی ئەو ئەزموونە، دەبینی ئاوەڵناوی [هونەری]م بە کار برد، بۆ ئەوەی لە ئەزموونەکانی دیکەی جیا بکەمەوە.

باوەڕ ناکەم خوێنەرە باشەکانی شیعر زۆریان بە لاوە گرنگ بێت ئەم یا ئەو شاعیر چەند جار سەفەری کردووە، سەر بە کام پارتیی سیاسی بووە و هەڵوێستی بەرانبەر ڕاپەڕینەکەی شاری (جابوڵقا) چی بووە؟ ئەوان دەیانەوێ بزانن شیعر لای یارەی شاعیر چۆن گووراوە؟ وشە ماسیشەوەکانی زمان چۆن دەستەمۆ دەکات و لە تەڕی هەورێشمینی شیعردا چۆن فێری سەمای مەرگیان دەکات.

خوێنەر حەز دەکات لە زمانی شاعیر خۆیەوە بیبیستێت، ئەو هەستە چییە کە لە پڕ دەچێتە دەیەوە، یا سەر لە خانەکانی مێشکی دەدات و ناچاری دەکات شتێک بڵێت یا بنووسێت، کەس پێشتر نەیگوتووە. دەیەوێ تێبگات ئایەتە پیرۆزەکانی کتێبی عیشق لە کامە گۆشەی ئاسمانەوە دێنە خوارەوە؟

خۆزگە ئەحمەدی خانی ئەوەی ڕێکەوتوان دەنووسی کە سەرچاوەی ئەو کوردایەتییە جوان و قووڵە و بەگەردەی بە ئێمەی بە جێ هێشت، کام بیریار و کام کتێب و کەهێ تیۆری بوو؟ بریا شێخ ڕەزای گەورە چمکێکی ئەزموونە شیعری و ناشیعرییەکانی [یا شەرعی و ناشەرعییەکانی] خۆی بۆ ئاشکرا بکردینایە. خۆزگە مامۆستا گۆران پێمانی بگوتایە ئەو کوودەتایەی لە زمان و لە تەشکی شیعری کوردیدا کردی، چۆن و کەی نەخشەی بۆ دانابوو؟

سەباح ڕەنجدەر بوێرانە نهێنی خەونێک ئاشکرا دەکات، سالانێکی دووردرێژە دەیبینێت و کەسێک نییە بۆی لێک بداتەوە. لەم نووسینەیدا هەندێک ڕازی بینراو و نەبینراو دەخاتە بەرچاوی ئەوانەی دەیانەوێ فێری خەوناسی ببن. گوێی بۆ ڕادێرن:

• وردبوونەوە لە هەستەکانی خۆت لە وردبوونەوە لە گەردوون گرنگترە.

• دەقی ئاستدار سانسۆری زمان و هونەر و خۆبوونیی خۆی کردووە.

• شاعیر بریتی نییە لە هەموو شیعرەکانی. چەند شیعرێکی گرنگی هەیە. دەتوانی زۆرینەی شیعرەکانی دیکەی فەرامۆش بکەیت، کارێکیش لە شاعیربوونی نەکات.

ئەمانە نە سەرەتای چیرۆکن و نە ڕێنوێنی شیعر، چونکە شیعر هونەرێک نییە بەپێی کاتالۆگ فێری ببین و بە گوێرەی ڕێ و شوێنێکی گشتی پێشوازیی بکەین. ئەو کە دەڵێ: [وردبوونەوە لە هەستەکانی خۆت… هتد]، قسەیەکی ئیمامی غ□زالیمان دێتەوە بیر. غ□زالی نهێنی دەروون دەگێڕیتەوە بەڵام ڕەنجدەر نهینی شیعر. ئێ، خۆ زۆر بەیشمان ئەوە دەزانین کە شیعر لە پزدانی دەرووندا دەڕسکێت.

ئەم نووسینە و هەر نووسینێک ئا بەم جۆرە گەشتنامەی شاعیرێک بەناو شارەکانی زماندا، بەناو وڵاتانی خەیاڵ و جوانیناسیدا و لە پێناوی گەیشتن بە دوڕگەی عیشقدا بنووسێت و بگێڕێتەوە، شاکارێک دەکاتە دیاری بۆ نەتەوەکەی و بۆ زمانەکەی، کە لێکدانەوەی ئایینی شیعرە و تەفسیری کتێبی پیرۆزی خەون و زمان و خەیاڵە.

ئوپسالا، سوێد
ئێوارەی ٤/٦/٢٠٢٤

---

# لەبەر مردن، ژیان ڕەشپۆشە.. هۆمەر نۆریاوی

(لە پەراوێزی ساڵمەرگی چیرۆکنووس مەنووچەر کەیخسرەوپووردا)
**هۆمەر نۆریاوی**

یەک لە تایبەتمەندییە سەرەکییەکانی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات،ڕێزنانی زێدە لە مردن و خەمساردیی بەرانبەر خودی ژیانە.

ڕۆژی پێنجشەممە،9ی ڕەشەممەی 2724(27ی فیبریوەریی 2025)ساڵمەرگی ڕوونکبیر و تۆرەوان"مەنووچەر کەیخسرەوپوور"(1947-2024)بوو، بەم بۆنەیەوە،بنەماڵە و ژمارەیەک ڕوونکبیر و نووسەر لە شاری سنەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەسەر مەزارەکەی گرد بوونەوە و چەند ساتێکی خۆیان بە سووکە یادکردنەوە لەم کەسایەتییە چاندییە، بەخشی.

نووسەری ئەم دێڕانە کورتە پ□یف□کی پێشکەش کرد کە ڕووی پ□یف□ک□ی زێتر لە پتەوکردنی ژێرخانی پەروەردەیی کۆمەڵگە بوو کە یەک لە پەرۆشە سەرەکییەکانی خودی ئەم نووسەرە بەدرێژایی تەمەن بووە. ئەم پرسە لە نامەکەی مەنووچەر کەیخسرەوپوور بۆ مامۆستا"ئەلی ئەشرەف

دەروێشیان"(1941-2017)و وەرامەکەی ئەم کەسایەتییە ناسراوەدا زۆر بە ڕوونیی خۆی دەنوێنێت.
لە بەشێکی نامەکەی مامۆستا "ئەلی ئەشرەف دەروێشیان"دا هاتووە:" مەنووچەری ئازیز، نامەکەتم وەرگرت. بوویت بە مامۆستای قوتابخانە، ئەرکێکی گەلێک چەتوون و گرانە. بەڕێوەبردنی ئەرکی دیتران(خەڵکانی دی)بەرپرسیارییەتییەکی پڕ گرانە. پەروەردەکردنی مرۆ، ئەرک و کارێکە لە هەموو کەسێک ناوەشێتەوە. ئەگەر ئەرکێکی دیکەت لە ئەستۆ بووایە ئەوە دەکەوتەوە سەر خۆت چلۆن هەڵسوکەوت بکەیت لێ،مامۆستایەتی ئەرچی لەم وڵاتەدا ئەوەندە بایەخی پێنادرێت، ئەرک و کارێکی گرینگ و مایەی شانازییە. مەڵێ ئیدی بوومە مامۆستای قوتابخانە. ئەمە سووکایەتی و بێڕێزیکردنە بە پێگەی ئەرەستوو(322-384ی پێش زایین). هاوڕێی ئازیزم،کاتێک لە پێناو ڕۆشنگەریدا خەبات دەکەیت،گەرەک ئاگات لە شێوەی ئاخاوتن و قسەکردنت بێت. سەرەڕای خوێندنەوەی بەردەوام، پێویستە درێژە بە خوێندنەکەت بدەیت. هیچ پێویست ناکات تەنێ لە بەشی پزیشکیدا وەربگیردرێیت و درێژە بە خوێندن بدەیت. ڕوو لە بەشی ئەدەب و زانستە کۆمەڵایەتییەکان بکە،کۆمەڵناسی بخوێنە،زانستی پەروەردە بخوێنە. فێرە زمانیش ببە.
سەمەد(1939-1968)(مەبەست،سەمەد بێهڕەنگییە کە بە چیرۆکنووس و نووسەرێکی پێشڕەو لە ئەدەب و وێژەی فارسیدا دادەنرێت. وەرگێڕ)جگە لەوەی مامۆستای قوتابخانە بوو،فێرە زمانی ئینگلیزییش بووبوو و ئەو هەموو کتێب و پەڕتووکەیشی نووسی".(ژیوار،ل64)
پێویستە ئیشارەتیش بەم خاڵە بدرێت کە مێژووی نامەکەی ئەلی ئەشرەف دەروێشیان دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 1348ی هەتاوی(1969).
لێرەوە لە لایەکەوە دید و بۆچوونی ورد، قووڵ و ژیرانەی ئەلی ئەشرەف دەروێشیان خۆی دەنوێنێت و لەو لایشەوە پێی بە بایەخ و سەنگی پرسی هەرە هەستیاری پەروەردە وەک یەک لە کۆڵەکە سەرەکییەکانی پێکهێنەری کۆمەڵگەیەکی تەندروست دەبەین. مەنووچەر کەیخسرەوپوور وێڕای ئاوەدانەوەی هەرەقەتی لەم پرسە کە تەمەنێک لە ڕێی مامۆستایەتی قوتابخانەوە جێبەجێی دەکرد، پرسی فەرهەنگ و چاندی کوردییشی زۆر لە لا گرینگ بوو. هەر لەسەر مەزارەکەی ئەم کەسایەتییە چاندییە،ئاماژەم بەم خاڵە جەوهەرییەیش دا کە ڕاز و نهێنیی مانەوەی ئەم جۆرە مرۆڤانە لە خودی کەسایەتییەکەیاندایە کە تا چەندە پەرۆشی زمان و کولتووری نەتەوەکەیان بوونە. ئەگەر ناو و بەرهەمی هزر و ئەندێشەی مەلای جزیری(1570-1640)، ئەحمەد خانی(1650-1707)، نالی(1798-1855)، حاجی قادر کۆیی(1817-1897)، مەولەوی

تاوگۆزی(1806-1882)، پیرەمێرد(1867-1950)،جگەرخوێن(1903-1984)،هەژار موکریانی(1920-1991)، هێمن موکریانی(1921-1986)،شێرکۆ بێکەس(1940-2013) و…هەردەم لە نێو دڵی میلیۆنان کوردا دەمێنێتەوە،ڕاست ڕووی لە خودی ڕاژە و خزمەتی ئەم جۆرە کەسایەتییانە بە چاند و زمانەکەیانە کە مەنووچەر کەیخسرەوپووریش بە هەمان ڕێبازدا چووە بۆیە ناوی لەسەر ڕووپەڕی دیرۆکی ئەدەب دەمێنێتەوە. هەر لێرەوە دەمەوێت جەخت لەسەر ئەم خاڵەیش بکەمەوە کە کەسایەتییە چاندییەکانی ئێمە تا ماون پێویستییان بە ئاوڕدانەوە و سەراغگرتن و پاڵپشتیکردنی کتێب و بەرهەمەکانیان هەیە نەوەک خەرپێکردن!

بەڵام بیانوویەکی دی نووسینی ئەم چەند دێڕە ڕووی لەم خاڵە گرینگەیە کە،ئێمە چەند تەنیاین تا لەژیانداین و چەندە دەورمان جەنجاڵە بە مردن!

لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا کە تا دێت بەها و خەسڵەتە واڵا مرۆییەکان کاڵتر دەبنەوە و ژیان هەر ساتە و بە ڕەنگێک خۆی دەنوێنێت کە من وەک خودی خۆم هەرگیز دژ بە فرەڕەنگیی و فرەدەنگی نیم بەڵام چلۆنە تا ماوین سەدی یەک ئەوەندە دەوروبەرمان قەرەباڵغ نییە کەچی لە سبەی مردندا ئەوەندە سەرمان بە مردنەوە جەنجاڵە! لە نێو خودی ئارامستان و بگرە دەرەوەی ئارامستانەکەیش حەشرێک بەرپا بوو کە هەر مەپرسە. تۆی خوێنەر ئەم دێڕانە ئەودیوی پرسەکە بخوێنەوە و پێویستی بە ڕاڤەی زۆتر نییە.

شیاوی ئاماژەپێدانە چیرۆکنووس و شاعیر”مەنووچەر کەیخسرەوپوور”ساڵی 1326ی هەتاوی(1947)لە شاری شائاباد(ئیسلامئاوای ئێستا)سەر بە ستان و پارێزگەی کرماشان،لەدایک دەبێت و ڕۆژی سێشەممە،8ی ڕەشەممەی2723(27ی فێبریوەری 2024) دڵە میهرەبانەکەی ئەم چیرۆکنووسە لە شاری سنە لە لێدان کەوت و لە گۆڕستانی بەهەشت محەممەدیی ئەم شارەدا بە هەمیشە لە خاکی نیشتماندا ئارامی گرت.

ئەم کۆپلە شیعرییە بە دوایین بەشی کورتە نووسینەکە دەبەخشم کە هەر ئەو دەم بۆ مەنووچەر کەیخسرەوپوورم نووسیبوو.

پەڕەهەورێکی باراناوی
لە هەورێکی باراناویی بەهار دەچوو،
نەرمە دەهات،دادەباری و
وەکوو بزەش،
تەنە سەبەرێکی نەخشین،
لە خەیاڵدان دا جێ دەما.
کە دەپەیقی،
خودی خۆی زەردەخەنە بوو،

شیرین شیرین،
لـەسەر دڵان ڕۆ دەنیشت و
بـۆ هەمیشەش
لـە ئەلـبـۆمی یادگاردا
نەخشی د□ بـەست.
ئەم ڕێبوارە چاوبـەفرینـە،
لـە ڕەشەممەی چاوکاڵەوە،
چاوی هەر چاوەنۆڕی بـەهار و
نەرمە بارانێ وەک خۆی بوو،
کەچی دڵە نەرمۆڵەکەی دەیگوت:
“مەنوو”گیان، بـەسیەتی لـێدان،
ئارام بگرە و بـۆ هەمیشە
بگرە وچان.
سنە
9ی ڕەشەممەی 2723
ژێدەر:

• گ□قاری ژیوار،ژمارە 3،سال□ی حەوتەم، بـەفرانباری 1394ی هەتاوی، نامە مێژووییەکەی ئەلی ئەشرەف دەروێشیان بـۆ بـەرزڕاگرتنی پێگەی مامۆستا

---

# ناوی کتێب: یەکەتیی نووسەرانی کورد / لقی هەولێر – بەخشش و بەردەوامی.. ئامادەکردنی: عەبدولڕەحمان فەرهادی – مەسعوود پەرێشان

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..]

[Farhadi_PareshanDownload]

---

# لەنیوان من و تەدا خاک حاکمە.. شیعری شاهۆ حوسەنی

دارەناری
تازەی من

هەناری کەسکی چرۆ کردوە
کەسکاوێکی لە هەناودا
ئەو پشتێنەی
لە پشتما دەبەست و
ئەو ئاغابانۆە کەسکەی
لەسەرم دەنا
ئێستا دەست لەملی
ئەم هەنارە تام کەسکانەن
سەیزادەیەک
دەسرۆکێکی کەسکی پێیە و
مەجۆعمەی شینم دەگێڕێت
لەژوور سەری گۆڕەکەما
کێلێکی کەسک
هەتا نیوقەد
بەعەشقی کۆچما
لەخاکا ڕۆچوە
شاعریکی سەر کەسکی
عەبا یەکی کەسکی ل□ بەر دایە
تەوافی خەوفی خەفەتم دەکا
زیکری شێعر و
فاتیحایەک لە مەسنەوی
پێشکەشی ڕەوانی ناشادی من دەکا
سەرم لەسەر ڕانی گۆڕێچەمە و
هەم دەبینم
هەم دەبیسم
هەستیش بە هەموو هەستێک دەکەم و
نە زمانم دەگڕێت و
نە چاوم و
نە توانای هەستانم لە هەستایە
لەنێوانی من و تۆدا
خاک حاکمە
خاک دیوارە
خاک زیندانە
نە دەنگی منت پێ دەگا و
نە مەیلی تۆش
بەمن دەگا

---

# بانگەوازێک لە پێناو بەردەوامی تەلەفزیــونە ٢٤ ســەعاتیەکەی ( کەنا□ □ ج□دید)

سڵاو هاوڕی
لە ئێران شۆڕشێک بەڕێوەیە شۆڕشی ژن ژیان ئازای یە ، ئەگەر ئەتەوێ کۆمۆنستەکان( حککا) و چەپ ڕا بەری بکات، ئەگەر ئەتەوێ تەلەفزیونە ٢٤ سەعاتیەکەی ( کەنا□ □ ج□دید)بەردەوام بێت، تا بەسەر جمهوری ئیسلامیــدا ســەربکەوێ، لێـــرەوە داوات لێـــدەکەم بەشــداری بکە لە سەرخستنی هەڵمەتی ماڵی ئەم حزبە دا کە ئامانجێتی ١٥٠ هەزار دۆڵار و زیاتریش بەدست بهێنی بە هیمەتی ئێوە مانان. هەرچەندە دەتوانی جێگای ڕێز و پێزانینە.

سمیر نوری

[/https://kanaljadid.com](https://kanaljadid.com)

---

# زینـــــدوو کـــــوژی مـــــردوو پەرســت..خۆمانین.. نەوشیــروان ئازاد

سەیرە..هەتا زیندوین سەردانی ناکەین تەنانەت لەسواری پاسیشا کەبینیمان خۆمان لەگێلی دەدەین بۆئەوەی جێگەی بۆ نەکەینەوە یان کرێی پاسەکەی ب□ نەدەین ..کەمردیش دەڵێین تازەکەس ناتوانێ جێگەکەی پڕ بکاتەوە …ئەمە فەلسەف□ نیە .زانست و زانیاریش نیە جۆرێک یان مۆدێلێکی نوێی ئەخلاقیش نیە .

نەخێر ئەمە جەرەکە لەداڕمانی خۆشەویستی …مایەپوچ بوونی کەسیەتی .. ئەمە…زەهرەکی کوشندەی کۆمەڵگایەکە هێدی هێدی شیرازەی کۆمەڵ تێک دەدات.. نوسەرێک وتارێکی جوان و ناوازە دەنوسێت، شاعیرێک دوای دنیایەک ئازار و ژان و شەونخونی وبێداری بێکەسی و نامورادی شعرێک دەنوسێ، کەچی کەس نای خوێنێتەوە یان ئەگەر خوێندیشیەوە بەزۆری دەزانێ کۆمێنتێکی ئەرێنی یان نەرێنی لەسەر بنوسێت بۆئەوەی خەڵکانێکی دی بیبینن..کەچی داخەکەم …..

تیکتۆک چیەکانی داماڵراو لەهەموو بەها ئەخلاقیەکان …لەپێناوی کۆکردنەوەی بینەرو فۆلۆو شتی وا…ئەوەی کەمرۆڤی ژیر لەڕووی نایەت بەتەنیا بیڵێت ئەوان لەپێش چاوی هەزاران بینەرو هەواداریان بەیەکدی دەکەن و لایک و،کۆمێنتی پێ کۆدەکەنەوە…

کچەمەدەلەک بەژێرکراسێک و تۆپەڵێک ماکیاژێک و لوتێکی شەواو. دەم ولچێکی هەڵاوساوەوە وێنەیەک بڵاو دەکاتەوە هەزاران لایک و کۆمێنتی بۆ دەچێت، ئەمە چی ناولێ دەنێین جگە لەتێکچونی شیرازەی کۆمەڵگاو ڕیسوابون و هەژاری مەعریفە زیاتر.

ببورن گەلی برادەرینە …هەڵەو کەم کورتی لەخودی خۆمان و کەسایەتی خۆماندایە نەک لەسیستمی حوکمڕانی و عەولەمە و زۆرشتی تر …

**نەوشیروان ئازاد**